

USNESENÍ

Krajský soud v Plzni rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Emilie Štěpánkové a soudců JUDr. Věry Oravcové, Ph.D. a Mgr. Ivana Šindlera ve věci

žalobců:

a) E [redacted] V [redacted], narozený dne [redacted]
bytem [redacted]

b) Ing. J [redacted] A [redacted], narozená dne [redacted]
bytem [redacted]

oba zastoupeni advokátem Mgr. Miroslavem Kučerkou
sídlem Národní 416/37, 110 00 Praha 1

proti

žalovanému:

M [redacted] H [redacted], narozený dne [redacted]
bytem [redacted]

zastoupený advokátem JUDr. Danielem Balounem
sídlem Václavská 12, 339 01 Klatovy

o určení, že účastníci řízení jsou účastníky smlouvy o sdružení

o odvolání žalobců a žalovaného proti rozsudku Okresního soudu v Klatovech ze dne 15. 7. 2021, č. j. 6 C 39/2017-378

takto:

Rozsudek soudu prvního stupně se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

1. Napadeným rozsudkem soud prvního stupně zamítl žalobu na určení, že účastníci jsou účastníky smlouvy o sdružení datované dnem 11. 6. 1998, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, a žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení.
2. Proti rozsudku podali včasné odvolání žalobci, kteří namítali, že změnu žalobního petitu, kdy původní požadavek na určení podílového spoluvlastnictví k nemovitým věcem změnili na určení jejich členství ve sdružení, učinili pouze v reakci na poučení soudu prvního stupně, že jejich určovací žaloba nemůže být úspěšná, necht' žalují na vypořádání sdružení, neboť z judikatury Nejvyššího soudu platí, že tam, kde lze žalovat na plnění, není na místě žalovat na určení. S ohledem na právní názor soudu prvního stupně hledali žalobci jinou právní možnost, jak se domoci požadovaného žalobního nároku, neboť jejich záměrem nebylo dosáhnout zrušení a vypořádání sdružení, ale domoci se určení existence sdružení, resp. obsahu smlouvy o sdružení, což v sobě zahrnuje i existenci spoluvlastnictví účastníků k nemovitým věcem. Na straně žalobců existuje naléhavý právní zájem na podané určovací žalobě, který soudu náležitě tvrdily od počátku řízení. Není na místě žalovat vypořádání sdružení, ale určení jeho existence, neboť činnost sdružení ještě neskončila, nedošlo dosud k naplnění jeho účelu. Žalobci mají zájem na plnění závazků dle smlouvy o sdružení. Bez určení existence právního poměru dle smlouvy o sdružení jsou veškerá práva žalobců dle smlouvy ohrožena, neboť žalovaný sice nepopírá existenci sdružení, ale popírá obsah práv a povinností jeho účastníků, tedy obsah smlouvy o sdružení,

zejména čl. VII, podle kterého účastníci sdružení jsou podílovými spoluvlastníky nemovitostí specifikovaných v žalobě. Žalovaný popírá, že když nabýval předmětný pozemek, jednal v rámci sdružení. Žalobci mají právní zájem na tom, aby tyto skutečnosti byly soudním rozhodnutím určeny. Není pravdivý právní názor soudu prvního stupně, dle kterého by byl dán právní zájem na určení, že žalobci jsou podílovými spoluvlastníky předmětných nemovitých věcí, což by se promítlo do katastru nemovitostí. Dle smlouvy o sdružení nemají být žalobci evidováni v katastru nemovitostí coby podíloví spoluvlastníci předmětných nemovitých věcí, toto jejich právo má mít pouze obligační charakter. Samotný obsah smlouvy o sdružení, tj. existence právního poměru, pak bude v rámci řízení dále prokazováno, a to zejména pokud jde o čl. VII. V řízení tedy bude prokazováno, že účastníci sdružení jsou podílovými spoluvlastníky nemovitých věcí. Není pravdou, že požadované určení nevyřeší spor účastníků, naopak přinese jednoznačné a závazné vyřešení sporné otázky spoluvlastnictví předmětných pozemků, neboť když bude žalobě vyhověno, bude ve výroku rozsudku určeno, že účastníci řízení jsou účastníky sdružení dle smlouvy o sdružení, ve které je sjednáno, že tito spoluvlastní předmětné nemovitosti; bude tedy deklarován jejich obligační vztah. Tak budou určena jejich práva a povinnosti coby účastníků sdružení a bude možno přikročit ke společnému naplnění účelu sdružení. Navíc určením právního poměru se předejde soudním sporům, kde by se otázka obsahu smlouvy o sdružení, tj. zejména spoluvlastnictví nemovitých věcí, řešila pouze jako otázka předběžná. Rozhodnutím o podané žalobě bude založen mezi účastníky jednoznačný právní rámec a nebude třeba dalších soudních sporů. Zásadní a prakticky jediná sporná otázka mezi účastníky, tj. spoluvlastnictví pozemků, bude rozhodnutím o žalobě jednoznačně vyřešena, tj. bude určeno, zda pozemky vlastní pouze žalovaný, nebo všichni účastníci sdružení. Smlouva o sdružení totiž obsahuje v této záležitosti jednoznačné ujednání, a pokud bude žalobě vyhověno, nebudou existovat žádné pochyby, že účastníci řízení jsou coby účastníci sdružení podílovými spoluvlastníky pozemků. Žalobci dále poukázali na závěry judikatury týkající se problematiky naléhavého právního zájmu, z nichž lze analogicky dovodit, že je dán naléhavý právní zájem na určení, že jsou účastníky smlouvy o sdružení.

3. Žalovaný ve vyjádření k odvolání odmítl tvrzení žalobců, že změnili žalobu pouze v reakci na poučení soudu. Prvoinstanční soud ani náznakem nesignalizoval, že by žalobci měli k tomuto kroku přistoupit. Žalobci na počátku řízení zatajili, že existují dvě smlouvy o sdružení, uzavřené s jiným účelem, jiným okruhem účastníků a odstupem minimálně 2,5 roku. Jakmile tato skutečnost vyšla v řízení najevo, vznikl účelově jednajícím žalobcům zásadní problém, neboť v době uzavření smlouvy o sdružení č. 1 (11. 6. 1998) nemohli účastníci sdružení o předmětném pozemku a jeho pozdější nabídce Pozemkovým fondem vědět a v době nabytí pozemku do výlučného vlastnictví žalovaného (10. 4. 2000) nemohl žalovaný vědět o uzavření pozdější smlouvy o sdružení č. 2 (nejdříve v lednu 2001). Změna žaloby je pokusem prosadit neudržitelné pojetí jedné smlouvy o sdružení, kdy žalobci v novém petitu účelově spojují text smlouvy o sdružení č. 2 s datem uzavření smlouvy o sdružení č. 1. Podle § 80 o. s. ř. se lze žalobou domáhat určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není. Smlouva není právní poměr ani právo, je právním úkonem, jehož účastníci jsou provždy daní a na základě kterého právní poměr vzniká. Výrok o tom, že účastníci řízení jsou účastníky smlouvy o sdružení, neznamená, že došlo k nabytí nemovitostí do jejich spoluvlastnictví.
4. Rovněž žalovaný napadl rozsudek včasným odvoláním, a to pouze výrok o nákladech řízení, kdy namítal nesprávnou aplikaci § 9 odst. 3 namísto § 8 odst. 1 advokátního tarifu.
5. Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek podle § 212 a násl. o. s. ř. včetně řízení, které předcházelo jeho vydání, přihlédl k obsahu odvolání, a aniž musel ve věci nařídit jednání (§ 214 odst. 2 písm. d) o. s. ř.), dospěl k závěru, že dosud nejsou splněny podmínky pro potvrzení ani změnu napadeného rozsudku.
6. Z konstantní judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že určovací žaloba ve smyslu § 80 o. s. ř. je žalobou preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu, a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak

v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy tvořící určitý právní rámec (pevný právní základ), který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Tyto funkce určovací žaloby korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu; nelze-li v konkrétním případě očekávat, že je určovací žaloba bude plnit, nebude ani naléhavý právní zájem na takovém určení, neboť žaloba na určení by nesloužila praktickým potřebám života a vedla by pouze ke zbytečnému rozmnožování soudních sporů (srov. např. rozsudek z 26. 2. 2020 sp. zn. 33 Cdo 4737/2018 a judikaturu v něm citovanou). Existence naléhavého právního zájmu na žádaném určení podle § 80 o. s. ř. (a proto i tvrdit a dokazovat skutečnosti, z nichž jeho existence vyplývá) je u určovací žaloby nezbytnou podmínkou její přípustnosti. Žalobce má právní zájem na žádaném určení, jestliže by bez tohoto určení bylo ohroženo jeho právo nebo právní vztah, na němž je zúčastněn, nebo jestliže by se jeho postavení bez tohoto určení stalo nejistým. Naopak podmínka naléhavého právního zájmu nebude splněna, jestliže požadované určení neodstraní stav ohrožení práva nebo nezjedná efektivně jistotu v dotčeném právním vztahu. Jestliže soud dospěje k závěru o nedostatku naléhavého právního zájmu na určení, zamítne žalobu, aniž by se současně zabýval meritem věci. Nedostatek doložení naléhavého právního zájmu je tedy samostatným a prvořadým důvodem, pro který nemůže určovací žaloba obstát a který sám o sobě bez dalšího vede k jejímu zamítnutí. Uvedené závěry však neplatí bezvýhradně. Prokáže-li totiž žalobce, že má naléhavý právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní vztah, nelze mu určovací žalobu odeprít. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti (srov. např. usnesení z 10. 11. 2021, sp. zn. 26 Cdo 2425/2021 a judikaturu v něm citovanou).

7. Odvolací soud se předně v přezkoumávané věci ztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně, že na požadovaném určení, že účastníci řízení jsou účastníky smlouvy o sdružení datované dnem 11. 6. 1998, s uvedením doslovného textu této smlouvy, není v dané věci naléhavý právní zájem ve smyslu § 80 o. s. ř. Skutečnost, že žalobce, právní předchůdce (otec) žalobkyně Ing. J. ██████████ A. ██████████, CSc. a žalovaný tuto smlouvu o sdružení uzavřeli, je mezi účastníky nesporná, a vyplývá i z provedených důkazů, přičemž v podstatě jedinou a zásadní spornou otázkou mezi nimi je pouze to, zda předmětné pozemky jsou ve spoluvlastnictví účastníků řízení jakožto účastníků sdružení anebo ve výlučném vlastnictví žalovaného. Soud prvního stupně přitom v souladu se závěry ustálené judikatury Nejvyššího soudu dospěl ke správnému závěru, že vyhovění změněné určovací žalobě by nemělo preventivní charakter, neboť by se na právním postavení žalobců ničeho nezměnilo, a následovaly by další spory účastníků. Sporná právní otázka vlastnictví pozemků má totiž původ především v rozdílných názorech účastníků na právní výklad obou smluv o sdružení (včetně jejich vztahu) a navazujících právních úkonů žalovaného. Vyhověním změněné určovací žalobě by tak nebyl odstraněn spor mezi účastníky o vlastnictví předmětných pozemků a i nadále by zde byl tvrzený stav ohrožení práva žalobců a nejistoty v právním vztahu účastníků.
8. V této souvislosti je však nutno konstatovat, že žalobci učinili uvedenou změnu žalobního petitu, kdy se původně domáhali určení spoluvlastnictví k předmětným pozemkům, poté, co byli soudem prvního stupně poučeni, že pokud by bylo možné vztahy účastníků řešit žalobou na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, pak by na tomto určení nebyl dán naléhavý právní zájem. Protože v projednávané věci zatím z obsahu spisu není zcela zřejmé, zda v tomto případě přichází v úvahu zrušení a vypořádání spoluvlastnictví účastníků k předmětným pozemkům, a tedy zda závěry soudem citovaného judikátu Nejvyššího soudu (sp. zn. 22 Cdo 3198/2018) dopadají na tuto věc, je nutno dospět k závěru, že soud prvního stupně žalobce poučil nesprávně a tímto svým poučením ovlivnil žalobce, kteří z obavy ze zamítavého rozhodnutí soudu změnili žalobní petit. V tomto postupu soudu prvního stupně lze spatřovat procesní pochybení, které mohlo mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Jestliže soud prvního stupně následně v napadeném rozsudku přijal odlišný právní závěr, že pokud by žalobci setrvali na původním znění žaloby o určení spoluvlastnictví pozemků, naléhavý právní zájem na takovém určení by byl

dán, lze napadený rozsudek považovat za překvapivé rozhodnutí, které nebylo možno na základě dosavadního postupu soudu prvého stupně předvídat.

9. Dále je nutno konstatovat, že odvolací soud usnesením ze dne 18. 5. 2020, č. j. 11 Co 32/2020-279, zrušil předchozí rozhodnutí soudu prvého stupně ve věci a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V tomto kasačním rozhodnutí byly dány soudu prvého stupně závazné pokyny podle § 226 odst. 1 o. s. ř., zejména aby odstranil procesní pochybení, spočívající v neprovedení navržených důkazů, příp. nerozhodnutí o jejich nepřipuštění, a neprovedení rekonstrukce protokolu z jednání ze dne 17. 8. 2017 postupem podle § 26 odst. 3 vyhlášky č. 37/1992 Sb., včetně opětovného výslechu žalobkyně, a rozsudek řádně odůvodnil v souladu s § 157 odst. 2 o. s. ř. tak, aby byl přezkoumatelný, zejména ohledně neprovedení navržených důkazů, skutkových zjištění z provedených důkazů a právního posouzení věci, včetně výkladu ujednání účastníků v obou smlouvách o sdružení. Z obsahu spisu a odůvodnění napadeného rozsudku je přitom zřejmé, že soud prvého stupně tyto závazné pokyny nerespektoval.
10. Vzhledem ke shora uvedenému odvolací soud napadený rozsudek zrušil podle § 219a odst. 1 písm. a), b) o. s. ř. a věc vrátil soudu prvého stupně k dalšímu řízení. V něm soud prvého stupně žalobcům umožní změnit žalobu tak, aby byla projednatelná a způsobilá vyřešit spor mezi účastníky. Odstraní procesní pochybení, vytykaná v předchozím zrušovacím rozhodnutí odvolacího soudu. Účastníkům umožní ke sporným otázkám tvrdit rozhodné skutečnosti a uplatnit důkazy k jejich prokázání po splnění poučovací povinnosti podle § 118a o. s. ř., vyjde-li potřeba takového poučení při jednání najevo. Zaměří se zejména na otázky výkladu obou smluv o sdružení, jejich vztahu, zda předmětné pozemky jsou majetkem získaným při výkonu společné činnosti v rámci sdružení, zda jsou splněny podmínky pro vypořádání tohoto majetku po zániku sdružení a případně zda na požadovaném určení je dán naléhavý právní zájem. Ve věci znovu rozhodne na základě skutkových tvrzení účastníků a provedených důkazů a rozsudek řádně odůvodní v souladu s § 157 odst. 2 o. s. ř. tak, aby byl přezkoumatelný, včetně řádného zhodnocení všech důkazů a právního posouzení věci. Bude se řídit závěry judikatury Nejvyššího soudu k projednávané problematice. S ohledem na délku trvání sporu ve věci rozhodne přednostně a bez zbytečných průtahů.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí není odvolání ani dovolání přípustné.

Plzeň 5. dubna 2022

JUDr. Emilie Štěpánková v. r.
předsedkyně senátu